

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

26 marca 2025 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Marcin Krajewski (przewodniczący)
SSN Beata Janiszewska (sprawozdawca)
SSN Piotr Telusiewicz

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym 26 marca 2025 r. w Warszawie
skargi kasacyjnej Bank spółki akcyjnej w W.
od wyroku Sądu Apelacyjnego w Łodzi
z 26 listopada 2021 r., I ACa 1179/20,
w sprawie z powództwa R.B.
przeciwko syndykowi masy upadłości Bank spółki akcyjnej w upadłości w W.
z udziałem Stowarzyszenia w Ł.
o zapłatę,

- 1. oddala skargę kasacyjną;**
- 2. zasądza od syndyka masy upadłości Bank spółki akcyjnej
w upadłości w W. na rzecz R.B. 4050 zł zwrotu kosztów
postępowania kasacyjnego.**

Beata Janiszewska

Marcin Krajewski

Piotr Telusiewicz

[J.T.]

UZASADNIENIE

Powód R.B. wniósł ostatecznie o zasądzenie od pozwanego Bank S.A. w W. (obecnie: syndyk masy upadłości Bank S.A. w upadłości w W., dalej: „bank”) 123 194,80 zł lub 45 396,46 zł oraz 20 781 franków szwajcarskich, a także o unieważnienie bliżej opisanej umowy kredytu hipotecznego indeksowanego do waluty obcej zawartej z pozwanym. Sąd Okręgowy w Warszawie, w sprawie prowadzonej przy udziale stowarzyszenia, zasądził od pozwanego na rzecz powoda 123 194,80 zł wraz z bliżej opisanymi odsetkami i oddalił dalej idące powództwo.

Pozwany wniósł apelację od wyroku Sądu pierwszej instancji. Została ona w przeważającej części oddalona przez Sąd Apelacyjny w Warszawie, który uwzględnił jedynie zgłoszony przez bank zarzut zatrzymania. W zakresie istotnym dla rozpoznania skargi kasacyjnej Sąd drugiej instancji ustalił przy tym, za Sądem Okręgowym, że 23 czerwca 2008 r. strony zawarły umowę kredytu hipotecznego indeksowanego do waluty obcej – franka szwajcarskiego. Kredyt opiewał na 114 531,19 zł, umowę zawarto na okres 360 miesięcy. W sprawie poczyniono szczegółowe ustalenia co do okoliczności zawarcia umowy oraz jej treści, w tym co do zawartego w kontrakcie mechanizmu powiązania wysokości świadczeń stron z walutą obcą. Przeliczenia związane z wykonywaniem umowy kredytu (stanowiące o istocie mechanizmu indeksacji) następować miały po kursach wynikających z tabeli kursowej, którą pozwany publikował na potrzeby wykonywania tego rodzaju umów – według kursu z dnia operacji. Umowa nie przewidywała ograniczeń w wysokości marży banku (tzw. spreadu walutowego) przy operacjach związanych z przewalutowaniem.

Kredyt został wypłacony, a strony pierwotnie wykonywały umowę zgodnie z treścią wynikającego z niej zobowiązania. Następnie, 18 października 2012 r., strony – na wniosek powoda – zawarły aneks do umowy kredytu, na podstawie którego kredytobiorca mógł spłacać kredyt z pominięciem mechanizmu przeliczeń, tj. dokonywać wpłat w walucie indeksacyjnej, czyli franku szwajcarskim. Od stycznia 2013 r. do stycznia 2020 r. powód korzystał z tej możliwości. W efekcie wpłacił pozwanemu tytułem rat kredytu łącznie 45 396 zł oraz 20 781 franków szwajcarskich,

co odpowiadało kwocie 77 798,34 zł. Suma świadczeń spełnionych przez powoda na rzecz pozwanego, wyrażona w złotych, wynosiła zatem 123 194,80 zł.

W tak ustalonym stanie faktycznym Sąd drugiej instancji, podobnie jak wcześniej Sąd Okręgowy, ocenił, że zawarta przez strony umowa kredytu była nieważna. W konsekwencji kwoty, które powód świadczył na rzecz banku tytułem spłaty kredytu, podlegały zwrotowi na podstawie art. 405 w zw. z art. 410 § 1 k.c. Jednocześnie Sąd Apelacyjny uwzględnił zarzut zatrzymania zgłoszony przez pozwanego na podstawie art. 496 w zw. z art. 497 k.c.

Stanowisko Sądu Apelacyjnego co do nieważności umowy było następstwem przyjęcia, że postanowienia umowne związane z indeksacją kredytu do kursu waluty obcej były niedozwolone w rozumieniu art. 385¹ § 1 zd. 1 k.c. Pozwany zastrzegł sobie bowiem prawo do jednostronnego kształtowania wysokości rat kredytu przez możliwość dowolnego kształtowania tabeli kursowej, na podstawie której ustalana była wysokość świadczeń powoda. Umowa stron nie wskazywała bowiem kryteriów i przesłanek sposobu ustalania treści tej tabeli. Tym samym pozwany miał pełną kontrolę nad wysokością rat spłacanych przez powoda, co godziło w dobre obyczaje i rażąco naruszało interesy konsumenta.

Wobec uznania, że postanowienia składające się na mechanizm indeksacji kredytu nie wiążą konsumenta, Sąd Apelacyjny przeszedł do badania, czy po wyeliminowaniu ich z umowy kontrakt stron nadal nadaje się do wykonania. Oceniał przy tym, że tak nie jest – co skutkowało przyjęciem, że umowa stron jest nieważna, a w konsekwencji uwzględnieniem żądania zwrotu kwot nienależnie świadczonych przez powoda na rzecz pozwanego.

Bank wniósł skargę kasacyjną od wyroku Sądu Apelacyjnego. Zarzucił w niej naruszenie art. 385¹ § 1 i 2 w zw. z art. 65 § 1 i 2 k.c. w związku z bliżej wskazanymi postanowieniami umowy kredytu przez „ich błędną wykładnię polegającą na błędnym przyjęciu”, że sporna klauzula umowna „rażąco naruszała dobre obyczaje i interes kredytobiorcy jako konsumenta, ponieważ pozwalała pozwanemu dowolnie i jednostronnie ustalać kursy waluty do której był indeksowany kredyt, podczas gdy w rzeczywistości, kursy te były kształtowane w oparciu o kurs rynkowy z rynku międzybankowego, zatem na podstawie czynników obiektywnych i niezależnych od

pozwanego oraz w pełni weryfikowalnych” (zarzut 1a) oraz że „abuzyność klauzuli różnicy kursowej skutkuje abuzynością klauzuli ryzyka walutowego (klauzuli indeksacji), podczas gdy Sąd powinien dokonać analizy przesłanek abuzynośći każdej z klauzul oddzielnie, gdyż brak jest podstaw do automatycznego uznania klauzuli indeksacji za abuzywną, w sytuacji gdy za abuzywny uznany zostanie jedynie sposób kształtowania kursów w bankowej tabeli kursów” (zarzut 1b).

W skardze podniesiono również zarzuty naruszenia art. 385¹ § 1 i 2 w zw. z art. 65 § 1 i 2 k.c. w zw. z art. 358 § 1 i 2 k.c. w związku z bliżej wskazanymi postanowieniami umowy kredytu (zarzut 2), a także art. 385 § 1 i 2 k.c. i art. 6 ust. 1 dyrektywy 93/13 (zarzut 3). Oba te zarzuty związane były z zakwestionowaniem oceny, że skutkiem uznania spornych postanowień umowy za niedozwolone był stan niezwiązania stron umową także w pozostałym zakresie.

W odpowiedzi na skargę powód wniósł o jej oddalenie oraz o zasądzenie od pozwanego kosztów postępowania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna podlegała oddaleniu.

Wstępnie należy zauważyć, że nie jest prawidłowe wskazanie przez pozwanego na naruszenie przez Sąd drugiej instancji postanowień umowy. Taka konstrukcja zarzutów skargi sprawia bowiem wrażenie, że bank traktuje treść umowy na równi z przepisami prawa materialnego. Tymczasem, stosownie do art. 398³ § 1 pkt 1 i 2 k.p.c., podstawą skargi kasacyjnej może być wyłącznie naruszenie prawa materialnego przez błędną jego wykładnię lub niewłaściwe zastosowanie albo naruszenie przepisów postępowania, jeżeli uchybienie to mogło mieć istotny wpływ na wynik sprawy. Umowa nie jest źródłem prawa powszechnie obowiązującego, wobec czego naruszenie wynikających z niej obowiązków nie może stanowić podstawy zarzutu.

Przechodząc do *meritum* sprawy, w pierwszej kolejności należy rozpoznać zarzut 1a, gdyż koncentruje się on na zwalczaniu oceny o niedozwolonym charakterze spornych postanowień umowy kredytu. Tym samym analiza trafności tego zarzutu wyprzedza zbadanie dalszych kwestii, poruszonych w ramach zarzutów 1b, 2 i 3, to jest tego, czy abuzyność postanowienia nakazującego dokonanie

indeksacji kredytu według tabeli kursowej banku powoduje, że nieskuteczna jest całość postanowień związanych z indeksacją kredytu, a umowa taka nie może być dalej wykonywana i nie wiąże stron.

Stanowisko pozwanego w przedmiocie braku niedozwolonego charakteru (art. 385¹ § 1 zd. 1 k.c.) spornych postanowień umownych wiąże się z twierdzeniem, że treść tabeli kursowej banku nie mogła być kształtowana dowolnie i jednostronnie, gdyż w rzeczywistości była ustalana na podstawie czynników obiektywnych i niezależnych od pozwanego, tj. kursów na rynku międzybankowym. Tym samym, w ocenie banku, postanowienie umowne odsyłające strony do wspomnianej tabeli nie było niezgodne z dobrymi obyczajami i nie naruszało rażąco interesów konsumenta. Omawiany obecnie zarzut nie jest jednak trafny – i to z dwóch niezależnych względów.

Po pierwsze, w sprawie nie ustalono, by pozwany rzeczywiście ustalał treść tabeli kursowej w sposób zdeterminowany czynnikiem zewnętrznym w postaci kursów z rynku międzybankowego. Z uwagi na ograniczenia wynikające z art. 398¹³ § 2 k.p.c. podnoszone obecnie twierdzenia o faktach nie mogą zatem zostać wzięte pod uwagę na etapie rozpoznania skargi kasacyjnej. Co więcej, o czym będzie mowa poniżej, kształtowanie tabeli kursowej „w oparciu o” jakiś czynnik, nawet jeżeli czynnik ten jest obiektywny i zewnętrzny, nie oznacza, że ostateczny kształt tej tabeli nie może być ustalany w sposób dowolny.

Po drugie, bank bezpodstawnie nie różnicuje tego, co mógł czynić zgodnie z treścią umowy, z tym, jaka była rzeczywista praktyka wykonania zobowiązania. Faktyczne kształtowanie treści tabeli kursowej na podstawie obiektywnych czynników zewnętrznych, nawet jeśli istotnie miało miejsce, nie oznaczałoby bowiem, że – zgodnie z treścią umowy – bank nie mógłby ustalać wartości waluty także w inny, przyjęty przez siebie sposób. Wypada przypomnieć, że oceny, czy postanowienie umowne jest niedozwolone, dokonuje się według stanu z chwili zawarcia umowy (zob. uchwałę – 7 – SN z 20 czerwca 2018 r., III CZP 29/17, OSNC 2019, nr 1, poz. 2). Przedmiotem badania na podstawie art. 385¹ § 1 k.c. jest wyłącznie treść stosunku prawnego wynikającego z umowy, a nie późniejsze działania stron. Skoro zatem, jak przyjęto w sprawie, bank zastrzegł dla siebie we

wzorcu umowy uprawnienie do samodzielnego konstruowania tabeli kursowej, to ocena, czy postanowienie w tym przedmiocie jest sprzeczne z dobrymi obyczajami i rażąco narusza interesy pozwanego, powinna zostać dokonana z uwzględnieniem tak ujętej treści umowy. Samodzielnego jurydycznego znaczenia nie ma natomiast to, czy bank rzeczywiście korzystał ze wspomnianej kompetencji.

Praktyka wykonywania umowy mogłaby wprowadzić świadczyć (choć w sposób pośredni, a przez to niepewny) o tym, jakie było rzeczywiste znaczenie spornego postanowienia umownego, ustalane na etapie wykładni wzorca umowy (zob. wyrok SN z 9 stycznia 2025 r., II CSKP 1325/24). Skarżący wskazuje zresztą, że zgodnie z § 6 ust. 1 umowy kredytu tabela kursowa sporządzana jest „na podstawie kursów obowiązujących na rynku międzybankowym w chwili sporządzania tabeli”.

Rzecz jednak w tym, że przytoczone określenie, wobec swej ogólności, nie pozwala na zaprzeczenie wnioskowi o możliwości swobodnego kształtowania treści tabeli kursów walut. Zwrot „na podstawie” oznacza jedynie, że kurs z rynku międzybankowego stanowić będzie punkt odniesienia dla dalszych działań matematycznych, które jednak nie zostały sprecyzowane w umowie kredytu. W praktyce ustalenie jednej wartości (kursów walut podanych tabelach) „na podstawie” drugiej („kursów obowiązujących na rynku międzybankowym”) może oznaczać różne operacje matematyczne, w tym np. powiększenie wartości waluty o określony procent (konkretny, dowolny lub mieszczący się w zamkniętym przedziale), o określoną wartość bezwzględną, pomnożenie przez przyjętą stałą lub przez wartość z określonego zakresu etc.

Każde z takich działań oznacza ustalenie pierwszej z wartości „na podstawie” drugiej; umowa stron nie przewidywała natomiast konkretnej metodologii kształtowania kursów ani nie wyznaczała granic dopuszczonego przez strony odchylenia tabeli kursowej banku od rynku międzybankowego. W sprawie nie ustalono również, by zgodnym zamiarem stron było ograniczenie w tej kwestii przestrzeni decyzyjnej banku lub by ograniczenie to wynikało z ustalonego zwyczaju. W konsekwencji należało przyjąć, że podniesione przez skarżącego racje nie

podważyły wniosków Sądu drugiej instancji sformułowanych w wyniku wykładni umowy kredytu (zob. wyrok SN z 21 listopada 2024 r., II CSKP 1088/24).

Wobec powyższego rozważenia wymagały zarzuty 1b, 2 i 3. Wszystkie one dotyczyły przyjętej w sprawie oceny, że skutkiem niedozwolonego charakteru postanowień umownych wiążących mechanizm indeksacji kredytu z tabelą kursową banku jest nieważność umowy. Skarżący podnosił bowiem, że abuzywność postanowienia zawierającego odesłanie do tabeli kursowej banku nie powoduje, iż kredyt traci charakter indeksowany oraz że skutkiem uznania takiego postanowienia za niedozwolone powinno być wykonywanie umowy jako kredytu indeksowanego przy zastosowaniu – w miejsce tabeli kursowej – średnich kursów NBP. Bank kwestionował również możliwość uznania spornej umowy za nieważną w wyniku zastosowania art. 385¹ § 1 k.c.

Powyższe kwestie zostały jednak ocenione odmiennie od stanowiska skarżącego w uchwale pełnego składu Izby Cywilnej Sądu Najwyższego z 25 kwietnia 2024 r., III CZP 25/22, OSNC 2024, nr 12, poz. 118. W orzeczeniu tym stwierdzono, iż w razie uznania, że postanowienie umowy kredytu indeksowanego lub denominowanego odnoszące się do sposobu określania kursu waluty obcej stanowi niedozwolone postanowienie umowne i nie jest wiążące, w obowiązującym stanie prawnym nie można przyjąć, że miejsce tego postanowienia zajmuje inny sposób określenia kursu waluty obcej wynikający z przepisów prawa lub zwyczajów (punkt 1) oraz że w razie niemożliwości ustalenia wiążącego strony kursu waluty obcej w umowie kredytu indeksowanego lub denominowanego umowa nie wiąże także w pozostałym zakresie (punkt 2). Sąd Najwyższy w obecnym składzie nie znajduje podstaw do podjęcia działań unormowanych w art. 88 § 1 ustawy o Sądzie Najwyższym, wobec czego pozostaje związany stanowiskiem wyrażonym w uchwale (zob. wyrok SN z 21 listopada 2024 r., II CSKP 1088/24).

Postanowienia spornej umowy kredytu zawierające odesłanie do tabeli kursowej banku nie mogły więc zostać zastąpione innym źródłem określenia kursu waluty, wobec czego należało przyjąć, że umowa nie wiąże stron także w pozostałym zakresie. Wskazanie, że dyrektywa 93/13 zasadniczo nakazuje dalsze wykonywanie umowy po wyeliminowaniu z niej postanowień niedozwolonych, nie może mieć

rozstrzygającego znaczenia dla sprawy, skoro skutek zastosowania art. 385¹ § 1 zd. 1 k.c. umowa stron, po uwzględnieniu faktu niezwiązania postanowieniami abuzywnymi, nie stwarzałaaby możliwości określenia zobowiązania podlegającego wykonaniu.

O kosztach orzeczono zgodnie z zasadą odpowiedzialności za wynik sprawy, ich wysokość ustalając na podstawie § 2 pkt 6 w zw. z § 10 ust. 4 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych.

Z uwagi na powyższe, na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c., orzeczono jak w sentencji wyroku.

Beata Janiszewska

Marcin Krajewski

Piotr Telusiewicz

[J.T.]

[r.g.]